

Twee voor twaalf voor de mensapen

Niet alleen in Afrika, maar ook in sommige Europese restaurants staan er tegenwoordig mensapen op het menu, berichtte het RTL Nieuws onlangs. Op het moment dat je zoiets hoort staat je hart even stil. Steeds vaker wordt er gesproken over de mogelijkheid dat nog deze eeuw een aantal in het wild levende soorten mensapen zullen uitsterven. Dat is wellicht de aanleiding geweest om de eerste *World Atlas of Great Apes and their Conservation* uit te brengen. Het is een indrukwekkend boekwerk dat werd samengesteld door het in Cambridge gevestigde United Nations Environment Programme World Conservation Monitoring Centre (UNEP-WCMC). Het bevat de meest recente onderzoeksgegevens over de populaties mensapen die de aarde nog rijk is.

Nog niet eerder werd zo'n omvangrijk overzichtswerk over de mensapen samengesteld. Het aantal en de visuele kwaliteit van de foto's is beperkt. De atlas -anders dan veel andere apenboeken- nodigt dan ook niet zozeer uit tot 'apies-kijken'. Het boek bevat daarentegen een ongekende schat aan informatie over de zes *great apes*: chimpansee, bonobo, westelijke gorilla, oostelijke gorilla, Sumatraanse orang-oetan en Borneose orang-oetan. De tevens bedreigde gibbon, een mensapensoort die niet tot de *great apes* wordt gerekend, komt zijdelings aan bod.

Dat het in onze tijd zo gruwelijk misgaat met de mensapen komt vooral door de grootschalige ontsluiting van de regenwouden door de houthandel. Het overleven van de dieren is daarmee afhankelijk geworden van allerlei beschermingsmaatregelen. Zo blijkt de mens niet alleen de grootste vijand van chimpansee, bonobo, gorilla en orang-oetan, maar is zijn rol als redder van onze kwetsbare verwante tegelijkertijd onontbeerlijk. Met en tussen Afrikaanse leiders vindt tegenwoordig veelvuldig overleg plaats en er worden grensoverschrijdende beschermingsprojecten opgezet. Voor natuurbeschermers kan het werken in afgelegen of oorlogsgebieden gevaarlijk zijn. Dian Fossey was niet de enige die haar werk met de dood heeft moeten bekopen.

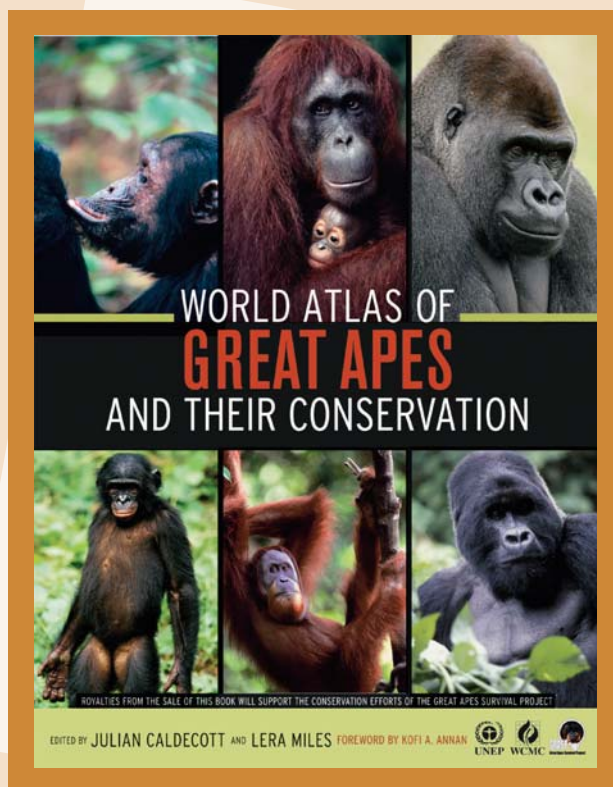
De atlas, die eerder leest als een boek dan als een soort encyclopedie, gaat in op de evolutie van de verschillende (sub-)soorten van mensapen, hun habitats, leefwijze en de beschermingsprojecten en -strategieën in alle 23 landen (21 Afrikaanse en twee Aziatische, die als de armste ter wereld gelden) waar de mensapen nog in het wild voorkomen. Gedetailleerde geografische kaarten geven een beeld van de omvang en ontwikkeling van de populaties en de belangrijkste bedreigingen. Voor de Aziatische orang-oetans is dat vooral de boskap, afschot van moeders om de jongen vervolgens te verkopen en (recente) bosbranden. De orang-oetan is tevens kwetsbaar door de lange voortplantingscyclus van gemiddeld acht jaar, de

traagste van alle primaten. Voor de Afrikaanse mensapen zijn behalve het verdwijnen van hun habitat het oorlogsgeweld, de nog steeds toenemende consumptie van apenvlees, ziekten en mijnbouw de redenen dat de meeste subsoorten het zwaar te verduren hebben. In West-Afrika en Congo hebben de chimpansees sterk te lijden onder oorlog en mijnbouw. Het wrange is dat wij voor het aandeel mijnbouw medeverantwoordelijk zijn. Bij de productie van onze mobiele telefoons en laptops worden namelijk mineralen uit coltan-erts gebruikt, afkomstig uit de leefgebieden van de Congoese mensapen.

De populatiecijfers en scenario's in het boek geven een alles behalve optimistisch beeld. Sommige subsoorten zijn 'kritiek bedreigd', wat inhoudt dat binnen drie generaties 80% van de populatie van de aardbodem zal zijn verdwenen. Op korte termijn verliest de orang-oetan de helft van zijn leefgebied. Rond 1950 waren er nog tien maal zoveel orang-oetans in Borneo dan op dit moment en in Sumatra is de situatie nog schrijnender. Daar leven nog maar rond de zeventuizend orang-oetans. In Indonesië en Maleisië samen leven nog dertigduizend individuen.

In Afrika hebben vooral de bonobo en een ondersoort van de westelijke gorilla het moeilijk. In een kwart van het leefgebied van de bonobo wordt gekapt en van de Cross River gorilla (oftewel de Nigeriaanse gorilla) lopen nog slechts minder dan driehonderd individuen rond. Chimpansees zijn er nog het meest: de populatie wordt geschat op tussen de twee- en driehonderdduizend.

VN-baas Kofi Annan hekelt in het voorwoord van het boek het gebrek aan respect dat de mensaap overdiend ten deel valt. Richard Leaky, zoon van het beroemde paleontologenechtpaar Louis en Mary Leaky (Louis stuurde Jane Goodall naar Afrika om er de chimpansees te bestuderen), constateert in de introductie dat er ooit een fundamentele fout is gemaakt bij de indeling van de *great apes*, want er zijn er niet zes, maar zeven. Die zevende, dat zijn wij. Dat die zes nu overgeleverd zijn aan die ene *Homo sapiens* vindt hij een droevige zaak en hij benadrukt onze morele plicht hen te beschermen. De eerste stap daarbij is hen beter te leren kennen en daarin voorziet deze atlas, aldus Leaky.

World Atlas of Great Apes and their Conservation
Samengesteld door Julian Caldecott en Lera Miles
UNEP World Conservation Monitoring Centre, 2005
University of California Press
456 pagina's
€ 50,95
ISBN 0520246330